

teri celo trdijo, da je to zavestna politika, da bi ohranili načela rimske pravne misli, vključno s katoliškim cerkvenim pravom in kulturnimi dosežki zahodnorimske cerkve.

Vse te verske delitve so koherentne s procesi politične in ekonomske prevlade velikih petih. Vladajoče elite dominantnih narodov mobilizirajo vse svoje vire za ohranitev vzpostavljene razporeditve moči v Evropi. Ta kompleks dominacije in moči je hkrati tudi dejavnik ogrožanja političnih, ekonomskih in kulturnih pravic manjšinskih narodov in kultur, vključno z imigratskimi skupinami. Politični projekt sodobnih demokracij je, kako razširiti obseg avtoritete in moči, ne pa kako uresničiti človekove svoboščine in pravice. Mesto imigrantskih skupin je torej na socialnem dnu Evrope, kar je nova oblika kolonializma.

Tudi na mednarodnem komunikacijskem področju so značilni premiki: od teritorialnega kolonializma h kulturnemu kolonializmu, od tradicionalne diplomacije k javnomedijiski diplomaciji, od splošnokulturne informacije k informaciji velikih holdingov in transnacionalk. Imigrantska sporočila so vedno bolj le folklor in turistična zanimivost.

Strinjam se z ugotovitvijo prof. Klinarja, da se interkulturalni konflikti poglobljajo in širi ksenofobija. Sam sem v svojih delih gojil upanje, da se bo v Evropi razvil sistem transkulturne mediacije, s katerim bi lahko začeli premagovati interkulturalne konflikte. Zgodovinski dogodki na Balkanu, pa tudi v državah nekdanjega sovjetskega imperija, so me prepričali, da muze molče, ko govori orožje. Interkulturalno komuniciranje pa sodi v plemenite sestavine kulturnega razumevanja, v umetnost sporazumevanja med narodi in kulturami. Očitno bo moralo počakati svetlejših obzorij. Transkulturna mediacija v veliki skupnosti evropskih narodov je potisnjena na obrobje političnega boja za porazdelitev moči – zato ostajata le upanje humanega človeštva in hkrati velika iluzija.

PETER KLINAR

Liberalizem in nacionalizem v migracijski politiki

F. Vreg in drugi dopolnjujejo s svojimi razglabljanji moja uvodna pojasnila. Izrabljam to priložnost, da dopolnim uvodno tezo o liberalizmu in nacionalizmu zaradi kritičnih opomb iz razprave. Iz vsebine moje razprave ni mogoče poenostavljeno sklepati samo v tej smeri, da štejem liberalizem v migracijski politiki za pozitivni, nacionalizem pa za negativni pojav. Liberalnejša politika sprejema imigrantov do sredine sedemdesetih let je bila seveda le relativno liberalna – skladno z interesi imigrantskih držav. Je pa vendarle omogočala množične imigracije, zasnovane na individualnih svobodnih odločitvah migrantov. Individualno odločitev, tako kot to sledi iz prevladujočih teorij, štejem med konstitutivni element migracij, kar zagotavlja relativno svobodo posameznikov v mednarodnem prostoru. Prisilne migracije ne temeljijo na svobodi gibanja in postavljajo pod vprašaj razvoj civilizacije, razumljene v omejevanju nasilnih ravnanj. Prisilne migracije naraščajo, hkrati

pa imigrantske države omejujejo možnosti novih imigracij, zainteresiranih socialno-ekonomskih imigrantov. To pa govori o premikih migracijskih politik in dogajanj od liberalizma k zmeraj izrazitejši prevladi državnih nacionalnih interesov, predvsem dominantnih imigracijskih držav. Individualni interesi potencialnih imigrantov – da ne govorimo o prisilnih političnih imigrantih in interesih emigrantskih družb – so neupoštevani. Na takšen način ne more nastajati mednarodna migracijska politika, ki mora iskati kompromise med vsemi dejavniki v migracijskih procesih. Usklajevanje teh različnih interesov je seveda zelo zapleten proces. Emigrantske države na primer ponujajo množico nekvalificirane delovne sile, imigrantske države pa sprejemajo predvsem kvalificirane in strokovnjake, imetnike kapitala ipd., kar je v nasprotju z razvojnimi težnjami emigrantskih držav. Podobno je z remigracijami. Emigrantske države so zainteresirane za vračanje svojih emigrantov s kvalifikacijami, znanji, kapitalom, imigrantske države pa vračajo predvsem negativno selekcionirane remigrante, neuspešne, neprilagojene. Nacionalni interesi razvitih imigrantskih držav prav tako prevladujejo pri iskanju razvojnih alternativ mednarodnim migracijam. Neokolonializem je živ in emigracijski pritiski iz nerazvitih kriznih družb so vse močnejši. Razvojni prepadi med razvitimi in nerazvitimi se poglobljajo.

Zametki liberalnejše politike do vključevanja trajnejših imigrantov v smislu tolerantnega etničnega pluralizma in priznavanja pravic usihajo in nacionalizem v imigrantskih družbah se krepi in širijo se njegovi skrajnejši pojavi.

Velika dilema je, ali bo Zahodna Evropa postala zaprta trdnjava, ali bodo storjeni kakšni koraki v smeri Evrope brez meja. Civilizacija Evrope stoji pred dilemo, ali dopuščati prisilne politične migracije ali omogočati migracije na relativno svobodnih individualnih odločitvah. Prav tako se kaže kot pomembna dilema, ali bo migracijska politika enostranska domena imigrantskih držav ali pa bo le-ta postala stvarna večinteresna mednarodna politika. Pomembna je tudi dilema ali tolerantni etnični pluralizem kot način vključevanja trajnih imigrantov ali pa njihova segregacija ali prisilne ali tihe oblike njihove asimilacije.

Opozorila o premikih od zametkov liberalizma proti izključnemu uveljavljanju nacionalnih interesov razvitih in močnih družb v migracijski politiki zadevajo na globlje svetovne razvojne dileme enakomernejše porazdelitve bremen.

ZDRAVKO MLINAR*

Prostorska mobilnost v dolgoročni perspektivi

O tej temi se je težko pogovarjati, ker je po eni strani tako obsežna in kompleksna, po drugi strani pa je prof. Klinar v svojem več kot dvajsetletnem raziskovalnem delu skoraj že vse »pokril«. Moj interes za to temo izražam z vidika prostorske sociologije. Na mojem področju se dosti piše o »krčenju prostora«, o tem, kako svet postaja vse manjši; to pa se navezuje tudi na temo današnje

* Dr. Zdravko Mlinar, akademik, redni profesor na FDV.